

Bernard Wieman - *Bosnisches Tagebuch*, 1908

(prijevod dijela o Mostaru)

Njemački pisac **Bernard Wieman** (1872. – 1940.) rođen je kao šesto dijete u uglednoj porodici u Osnabrücku u Njemačkoj koja tamo još uvijek postoji. Otac mu je bio uspješan poslovni čovjek, a Bernard je nakon završene gimnazije studirao pravne nauke u Laussani, Leipzigu, Berlinu, Edinburgu i na kraju u Getingenu. Nemirna duha, nije mogao dugo biti na jednome mjestu pa je studirao mjenjajući univerzitete, a aktivno se bavio i muzikom. Sve ga to nije smetalo da studij završi u roku pa je čak i doktorirao 1896. godine. Želja za otkrivanjem novoga vodila ga je na putovanja u Grčku, južnu Francusku, Škotsku, Italiju. Utisci s tih putovanja su se kasnije našli u njegovim literarnim djelima.

Na jednom je takvom putovanju prošao Balkanom nakon čega je nastala knjiga „*Bosnisches Tagebuch*“ (Bosanski dnevnik), objavljena 1908. godine. Na putovanje je krenuo iz Beča, preko Zagreba, Banjaluke, Jajca, Prozora, Boraka i do Sarajeva. Odatle je otišao za Sandžak, zatim u Crnu Goru, i na kraju je došao u Hercegovinu. Boravio je jedno vrijeme u Mostaru, a putovanje završava posjetom Dubrovniku.

Mostar ga oduševljava, posebice ljudi, žene, boja kamena... Putopisac opisuje svoj doživljaj Mostara, pažljivo bilježi svaki mali događaj ili scenu kao i osjećaje koji su oni izazvali u njemu. I mada je poznata izreka da jedna slika vrijedi kao stotinu riječi, kod Wiemana vrijedi obrnuto – svaka njegova rečenica vrijedi kao mnoštvo slika.

[...] Hercegovina je sjajna, vrlo atraktivna sestra jednog sumornog brata – Crne Gore. Doputovao sam najkraćim putem u Mostar i upravo prolazim pored jedne male džamije, potpuno zaboravljene u jednom podivljalom kutku u blizini glavne ulice. Tamo sam vidio jednog turskog mladića koji je spretno izuo svoje cipele i preda mnom obavio molitvu. Znao sam da je Mostar grad koji posjećuju mnogi stranci.

Hodao sam preko mosta na Neretvi, ispod sebe vidio vodu koja se hućeći savija pored potopljenih stijena. Visok i širok luk mosta je vitak i ponosan. On je znak raspoznavanja Mostara, a odavno je opjevan od njegovih zadivljenih stanovnika. „Mostarski most“ je na kraju XVI. stoljeća hvalio jedan oduševljeni vladar, izjednačujući ga s nebeskim lukom i razasutim trepćućim zvijezdama. Da, ne može se usporediti ni s jednim nebeskim svodom čiju veličinu zasjenjuje ovaj most. Ko ga je napravio? Rimljani ne! Italijanski, dalmatinski zidari? Ja se držim stare narodne pjesme: Zidar Rade ga je izgradio u velikoj bijedi i strahu kako bi svoju glavu spasio od turske sablje, a u temelje mosta uzidao je jedan mladi ljubavni par kako bi udobrovoljio vodene duhove.

Lutam dalje kao da sam u nekoj zemlji iz bajki. Sunce sja iznad uskih bijelih sokaka. Mistično se maskiraju forme puzavica uzduž visokih zidova. Lijepa srpske djevojke u nošnji prolaze pored mene držeći se za ruke, austrijski oficiri sjede pred jednim kafeom, vitke Hercegovke prekrivene sjajnim velom stoje na jednom otvorenom prostoru u potpuno bijeloj odjeći. Divio sam se ljepoti ljudi, a jedan duboki mir se širio posvuda.

Visoka brda, koja okružuju ovaj jedinstveni svijet, uskoro bivaju pokrivena mekanom svijetlozelenom tišinom, zatim se njihovo kamenje sjaji u prašnjavo roza boji. Linija svih okolnih brda su u nekoj čarobnoj bijelini. Ovo je prelijepa zemlja i ako bi preuzela ljudski oblik, jer nikako drugačije ne može biti, bila bi lijepa kao žene u svojim svjetlim haljinama sa svjetlucavim prekrivačima koje stanuju pred kapijama grada.

Tako je prije više od 300 godina kazivao Derviš paša: „ *Srce, nije čudo, ako Mostar tebe očara. Nigdje na svijetu, osim u miru rajskom, nema ovakvog vazduha, koji srce otvara i takve vode koje život produžava. Svaki čas pogleda na Mostar poklanja nam jednu novu radost. S njegovim vodama i plodovima stabala može mu se Misir skloniti s puta. Svaki vrt Mostara je rajski vrt. Preda mnom bi svi papagaji Indije trebali zanijemiti, jer ja sam slavuj koji je opjevao Mostar.*”

Ovo je zemlja koja te podsjeti na tvoje dane djetinjstva kad ti je duša sličila na pupoljak ruže, kad još nisi poznao sav taj svijet, kad si u svojoj zemlji sanjao o Orijentu i njegovim čudesima.

Stajao sam na jednome brijegu pred veličanstvenom grčkom katedralom: vrata su bila široko otvorena; vidio sam kako jedan pop laganim korakom prolazi amo-tamo ispod slika svetaca, sve dok ga u tome nije prekinula vesela mladaost koja se igrala ispred crkve; onda je nestao u svetištu. Dugo sam stajao u jednom uskom sokaku pored troje male turske djece koja su se igrala u pijesku.

Rijetko sam vidio tako blaga lica kao kod ovih djevojčica koje su bile zanesene svojom igrom. Kao da su znale da će bliži i daljnji svijet njima zauvijek ostati nepoznat. One moraju biti vitke i lijepe u ovom mirnom svijetlom gradu. Čudni su i jedinstveni mali gradovi Hercegovine, čudesni i magični na mjesecini. Turska mahala sanja, a srpska mahala razmišlja i šapuće. Tamo u vrtu tiho pjevaju opušteno žene, ovdje se smiju ponosne srpske djevojke koje nehajno stoje ispred niskih vrata u uskim sokacima ili sjede na česmi i na krilu ljuljaju ibrike.

Usred grada nalazi se prostran i dobro opremljen hotel. Uveče svira vojna kapela. Mi sjedimo i razgovaramo s oficirima, službenicima i stažistima. Jedan od njih je ovdje u posjeti, dolazi iz južnog dijela zemlje gdje sunce grije još toplije, gdje je sve napušteno, a s njegova prozora, koliko ga pogled nosi, vidi samo stijene i kamenje. Sve ovo me iritira i poslije toga poželim danima lutati kroz tu svjetlucavu kamenu pustinju.

Tokom noći sjedili smo pred mađarskim muzičarima. Mi smo im dali najmanju papirnatu novčanicu koju smo imali; oni su pjevali zadovoljni i svirali, svirali. I onda je došlo što je moralo doći. Osim nas nije više bilo nikoga u ovoj kafani koja se nalazila u blizini najstarije džamije. Sjedimo za stolom i postajemo tiši, a Mađari sviraju i sviraju. Niko ih više ne može zaustaviti, postaju divlji, zaboravljaju sebe i sami se opijaju. Prva violina slavi, svira i pjeva. Basista pleše pored svoga velikog instrumenta. Bračista sjedi nepokretan u uglu zureći, usredotočen na vibriranje jedne žice. Mi im i dalje bacamo. Oni sviraju, sviraju, sviraju. Onda polako dolaze do nas. Okružuju me, a meni se čini da pjevaju sve luđe, sve divljije, kao da jašem na nekom divljen ždrijepcu i jurim beskrajnom ravnicom Mađarske, sve dalje i dalje, sve dalje. Violina je sve bliža

mojem uhu, dva oka opijena muzikom zure u mene dok me konačno ne osvoje; ja izlazim van, vidim svjetleći minaret, zvijezde stoje iznad mekanih brda. Obavija me toplina vazduha, lagani južni vjetar, pozdrav iz napuštenih kamenih pustinja bez pjesme.

Sada mi više nije nerazumljivo kako to mladi mađarski oficiri mogu dati čitavo bogatstvo ovim moćnim Ciganima. U ovom čudesnom gradu Mostaru ostao sam neko vrijeme. Posjetili smo predivne vinograde ispred kapija grada, sjedili u mirnim gradskim vrtovima, na svetim izvorima, na stjenovitim brdima.

I ovdje sve više i više dolazi evropska kultura. Samo tiše i pažljivije nego u Sarajevu. Nove škole izgrađene su u maurskom stilu, ulice se proširuju iako pri tom negdje mora biti uništeno i poneko tursko groblje. Vlada se s velikom mudrošću pobrinula da broj sjedišta i važni glasovi u gradskoj vladi budu dodjeljeni Turcima i Srbima.

Sinoć sam stvarno doživio jedan san iz hiljadu i jedne noći. [...]

(Preveo: Smail Špago)

